

rezzük meg. Élünk a Közművelődési, Szabadművelődési, Soros, Sport, Környezetvédelmi alapítványok pályázati kiírásainak lehetőségeivel. Felelősségünk tudatában és így kellő felelősséggel vállaljuk, hogy bekapcsolódunk azokba a kísérleti folyamatokba, melyek gyermeink tudását, társadalmi beilleszkedését, későbbiek folyamán képzettségük megszerzését segítik elő.

Jelenleg az Egyesült Államokból induló „Head Start” gyermekfejlesztő-nevelő program szeretnénk átvenni és alkalmazni óvodánkban, amennyiben megmértetésünk után erre alkalmasnak találhatunk. Ez a program helyi közösségekre épül, és sarkalatos pontja ismét a szülőkkel való együttműködés lehetősége. A program kiterjed a nevelésre, oktatásra, a családra, az egészségügyre, a táplálkozásra, a szociális szolgáltatásokra. Pszichológus kollégák segítségével nevelőközösségünk majd lassan olyan módszerek birtokába jut, amellyel remélhetjük, hogy jelenlegi társadalmunkban, vagy leszűkítve: oktatásügyünkben természetes módon végbemenő változásokat megtanuljuk és megtanítjuk befogadni.

Az elmúlt 25 év tapasztalatai alapján a jövőre vonatkoztatva is érdemes következtetéseket lehet levonni. A tényszerű eredmények elérésében döntő a pedagógus szerepe, személyisége. Munkájának jellemzője kell legyen a türelem, a következetesség, a megújulásra-készség és nem utolsósorban a környezettel szembeni empátiakészség. Mindezek megléte alapfeltétele a gyerek és nevelő, felnőtt intézménylátogató és szakember közötti partnerkapcsolatnak.

Kistélepülés lévén, intézményi gyermeklétszámunk a központi normatívák alapján olyan költségvetést biztosít, amelyet működésünk érdekében valamilyen módon pótolnunk kellett. Hosszas megfontolás után az ÁMK vezetősége három évvel ezelőtt olyan vállalkozási forma létrehozásáról döntött, ami két területen is hasznos a sarudi gyermekek számára. Kialakítottunk a Tisza-tó partján egy sátorozóhelyet, ahol május közepétől, június végéig működtetünk „ÉKP-tábort” a mi gyermekeinknek és a vendégiskolások gyermekei számára. Július 1-től augusztus 20-ig a sátorozóhely szolgáltatásait bárki igénybe veheti. A tábor bevételét működési kiadásaink hiányainak pótlására és olyan feladatok ellátására fordítjuk, amelyet a szülők (anyagi helyzetük miatt) nem tudnak biztosítani. Ilyen például: úszásoktatás 5 éves kortól, színházlátogatás Egerben első osztályos kortól, közös kirándulások szervezése az óvodások és szüleik számára. Továbbá ebből fedezzük az iskolai osztálykirándulásokat, a logopédusok tiszteletdíját is, s még olyan „luxust” is megkockáztatunk, hogy télen a jelentkező gyermekek szinte térítésmentesen hétvégi sítáborban vehetnek részt.

Úgy gondolom, hogy az eddigiekben megfogalmazottak bizonyítják, hogy Sarudon és a hasonló településeken a művelődési intézményeknek többet kell felvállalniuk a kötelezően előírt feladatoknál.

VÉGH MIHÁLYNÉ

Üzenet

*A Cigánymagazin című TV műsorból**

Tisztelt Cigánymagazin Szerkesztőség!

Mi a kalocsai 1 számú Általános Iskola cigánytanulói vagyunk. És azzal a panasszal fordulunk önökhöz, hogy a tanárok kivételeznek velünk. Ezalatt azt értjük, hogy nem tanítanak minket angolul, ehelyett inkább leküldenek minket a testnevelés terembe. Pedig nekünk nagy szükségünk lenne az angol nyelvre, főleg a számítástechnikára, mert vannak köztünk továbbtanulók is, akik középiskolába vagy szakmunkásképzőbe akának menni.

rövidített és szerkesztett változat

Szénási Sándor: Azért gyűlt össze a stúdióban ennyi ember, mert meglehetősen súlyos, viharos megbeszélésünk van a cigány gyerekek oktatásával kapcsolatban. Az előző, meglehetősen különös és szomorú levelet egy kalocsai általános iskolából kaptuk.

Jakab Gabriella, kalocsai tanuló: – Ebben az évben nem tanítottak minket, hatodikba-hetedikbe tanítottak.

Riporter: – Ötödikbe nem?

J. G.: – Negyedik ötödikben oroszot tanultunk.

R.: – És aztán?

J. G.: – Hatodik-hetedikbe angolt.

R.: – Most nyolcadikosok vagytok.

J. G.: – Igen. És nyolcadikba nem tanulunk.

R.: – Már az első félévben sem?

J. G.: – Már az első félévben sem tanulunk.

R.: – Miért nem?

Szőnyi Csilla: Azért, mert vannak nyolcadikos osztálytársaink, mivel mi ötödikben még nem ugyanezekkel a tanulókkal jartunk együtt, hanem több cigány volt és több gyereket kivettek az iskolából, így nem volt egy egész osztály, szétválasztottak minket és mindenkit más osztályba raktak. Azokhoz a magyar tanulókhöz, akik tanultak angolt, azt mondta a tanár, hogy nem tudunk felzarkózni. Azt mondta nekünk, hogy nem tud foglalkozni velünk, mert a többi gyereket tovább akarja vinni nyelvvizsgára. Azt mondta, ha mi felzárkóztunk volna – mi ugyan igyekeztünk, csak nem annyit foglalkozott velünk a tanár, mint amennyit kellett volna – és azt is mondta, hogy nem tud ketté szakadni. Végül így kerülünk a testnevelés tereembe.

R.: – Tudnak-e Önök erről? A levél aláírói között ötödikes, hatodikos és nyolcadikos gyerekek vannak.

Bogdáné Fekete Ágnes, igazgatóhelyettes: – Én erről nem tudok, hogy bárkit is leküldenének, hogy ne vegyen részt az angolórán. Vannak olyan gyerekek, akik felmentésüket kérték az angol nyelv tanulása alól. Ezt kik tehetik meg? A törvény szerint azok, akiknek az angol a második idegen nyelv lenne. Aki cigány anyanyelvű, annak a magyar az az első idegen nyelv, az oktatás is ezen a nyelven folyik, az angol már második. Azok a gyerekek, akik ezen az alapon kérik a felmentésüket, természetesen nem tanulnak angolt.

R.: – Hivatalosan is elintézték ezt?

J. G.: – Nem.

R.: – Miért, mi történt?

Sz. Cs.: – Hát, kaptunk egy papírt.

R.: – Mikor?

J. G.: – Már az első félévben is kaptunk, de nem írtuk alá a szüleinkkel, mert ők is azt mondták, hogy ezt nem lehet így elintézni. Az van írva a papírban, hogy a szülő fordul az igazgatónőhöz, hogy az angol nyelv tanulása alól felmenteni szíveskedjék a gyereket. Indokok is vannak, alá kell húzni azt, ami megfelel.

R.: – Várhatók-e retorziók a gyerekek számára?

Dr. Bálint József, jegyző: – Véleményem szerint nem. Hiszen amennyiben tényleg jogos panaszról van szó, akkor az intézményvezetőnek kötelessége, hogy kivizsgálja ezt a panaszt. Amennyiben mulasztások történtek, akkor természetesen ennek munkajogi következményei kell, hogy legyenek.

Kálóczi Józsefné: Megvettem ötezer forintért ezt, hogy a gyerek tanuljon. De akkor azt szeretném, hogy úgy is legyen. Hogy ők is bebizonyíthassák, tudnak annyit nyújtani, mint a magyar gyerekek. De hát nem adják meg a lehetőséget.

R.: – Továbbtanulni szándékoztok mind a hárman?

J. G.: – Igen.

R.: – Hol?

Gyerekek: – Én kereskedelmibe szeretnék menni élelmiszereladónak. Én közgazdaságiba szeretnék továbbtanulni. Én is a kereskedelmibe szeretnék menni.

Szénási Sándor: – Nem tudom, mennyire volt világos ebből a filmből, azért még egyszer elmondanám: van egy kérvény, amelyet előre kinyomtatnak az iskolában és beírva annak a gyerekeknek a neve, aki állítólag lemondana az angol nyelv oktatásáról. Ki van pontozva egy sor a szülő aláírásának, aki aláírhatja: a gyerek nem kívánja az angol nyelv tanulását. Mondjuk, ilyen előre megfogalmazott érvekkel: hogy előzetesen nem tanult idegen nyelvet, külföldről áttelepült, cigány anyanyelvű, osztályt ismételt – mintha ennek valami köze lenne egymáshoz, hogy ha pl. valaki rossz matematikából, akkor biztos rossz angolból is.

Kálmán Attila, államtitkár: – Megdöbbenve láttam azt a riportot és az eljárást, de alapos kivizsgálás nélkül nem mernék állást foglalni. Feltétlenül csak az az eset állhat fenn, hogy a szülő maga kéri a felmentést. Ezt sugalmazni neki, helytelen. Azokkal kell külön foglalkozni, akiket nyelvvizsgára készítenek elő, és nem azokat kell kizárni, akik erre nem képesek.

Sz. S.: – Úgy is mondhatnám némi iróniával, habár lehet, hogy ez igazságtalan, mert hiszen nyilván nem általánosítható minden, de hát ebben az esetben tapasztalható az a „jóindulat”, amelyet a Nemzeti Alapterv fogalmaz meg, s amely úgy szól, hogy jóindulattal kell a halmozottan hátrányos helyzetű nemzetiségek vagy etnikumok oktatási ügyeiben a gyerekekhez fordulni.

Ez a jóindulat meglehetősen bánthatta önöket konkrét ügyben is, meg ebben a megfogalmazásban is. Önök írtak egy levelet a miniszternek, amelyben gyakorlatilag kikérik maguknak ezt a kicsit lesajnáló minősítést.

Fátyol Mihály, Cigány Ifjúsági Szövetség: – Azt hiszem, hogy a filmbeli bejátszás is tökéletesen mutatja, hogy az iskola igazgatója jóindulattal akarta kezelni ezt az esetet. Ezért írt egy kérvénymintát a szülők részére. Azt hiszem, és ezt fogalmaztuk meg a miniszternek írt levelünkben is, hogy itt a jogok betartásáról lenne szó, amelyhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a tankerületi felügyelők a jog betartását ellenőrizzék. A jóindulat, ha nincs mögötte tájékozottság, ami egy iskola igazgatójától elvárható, magában nagyon kevés.

Sz. S.: – Ezeket a jogokat kikkel szemben kell alkalmazni és megkövetelni? Mit tudunk arról, hogy a cigány gyerekek milyen arányban vesznek részt az általános és középiskolai oktatásban, milyen eredménnyel vagy eredménytelenséggel végzik el az iskolákat és utána mi a sorsuk? Mennyire igaz az az átkos kör, hogy a lecsúszott család gyereke, aki nem tanul eleget, megint csak egy lecsúszott családot hoz létre?

Forray R. Katalin, Oktatáskutató Intézet: – Általánosságban ez igaz. Nagyjából hat százalékra szokás becsülni az általános iskolába járó cigány gyerekeknek az arányát.

Sz. S.: – Ahhoz képest, hogy mennyi a cigány lakosság száma sok vagy kevés?

F. R. K.: – Valamicskével nagyobb az arány, mint a nem cigány lakosságban. Ez összefügg egyrészt az idősebbek magasabb arányával, és a cigányságon belüli magas gyereklétszámmal, de ugyanakkora szerepet játszik az a valóban tragikus helyzet, hogy hatvan éven felül igen kevés cigány él.

Sz. S.: – De mi van a végzőkkel?

F. R. K.: – Nem tudok pontos adatokat mondani, de azt gondolom, hogy ez az idő kevés arra, hogy definíciós kérdéseket ecseteljek. Tendenciaszerűen az érvényes, hogy nagyjából 12 éves korban kezdenek elfordulni a cigány gyerekek az iskolától. Kiskamasz korban tapasztalható, hogy a pedagógusok úgy érzik, hirtelen megváltoznak a cigány tanítványaik. Addig a cigány gyerekeket az iskola nemcsak, hogy tűri, hanem nagyon szereti

őket, akkor úgy szoktak fogalmazni a pedagógusok, hogy kiütközik belőlük a család, a „cigányvér”.

Sz. S.: – Álljunk meg ennél a pontnál, és kérem *Daróczi Ágnes*, aki ennek a műsornak a valódi gazdája, hogy szóljon közbe, biztos, hogy lenne kérdése. Szerintem az a döntő, hogy mi játszik szerepet ennél a 12 éves kornál, az-e, hogy a szociális hátrányok kiütköznek vagy az, hogy az eleve hátrányosan halmozott helyzet itt már lehetetlenné teszi számukra a lépéstartást?

Daróczi Ágnes: – Térjünk vissza az adatsorhoz. A nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején forgalomban volt az a statisztika, és sokat hangoztatták, hogy 16 éves koráig a cigány gyerekeknek mintegy hatvan százaléka végzi el az általános iskolát, ami természetesen azt jelenti, hogy tízből hat igen, négy nem. Hogy mi lehet annak az oka, az számtalan okra vezethető vissza. Ugye az is, hogy a mi iskoláink mennyire túrik a kulturális másságot. A cigány családokban kicsi kortól kezdve nem gyerekként, hanem kicsi felnőttként kezelik a gyerekeket, vagyis annak saját akarata van, meghatározott szerepekre készítik fel. Ő nem egy gyerek, akinek parancsolnak, hanem vannak előtte követendő magatartási formák, gyakori, hogy egy ilyen kulturális közegeből jövő gyerek pontosan tudja, hogy ő vásárolni fog, vagy ő régiségekkel fog kereskedni és így tovább.

Sz. S.: – Tehát nem feltétlenül az iskola a bűnös? 12 éves korban annyira felnőttnak érzi magát, hogy azokat a mintákat, amiket eléállítottak, teljesíteni akarja?

F. R. K.: – Így ez kissé szakszerűtlen, mert nem a gyerek érzi magát úgy, hanem az a kultúra, amelyikben felnő, az készíti fel a szerepekre. Ez nem kényszer, hanem a családjában észrevétlenül kialakult elvárás. Az iskolának nagyon is van szerepe, de nem abban, hogy így legyen, hanem abban, hogy ne így legyen.

Sz. S.: – Maradjunk a 12 éves korig tartó periódusnál. Térjünk vissza a jogokra és térjünk vissza a NAT-ra. Igaz-e az a megfogalmazás, hogy túlságosan általános az a kép, amit a NAT a nemzetiségi oktatással kapcsolatban nyújt? Nem kellene ezt konkretizálni? Itt folynak a legnagyobb viták, miszerint a nemzetiségi oktatás számára legyen külön tan-könyv, vagy pedig a magyar általános oktatásba illesszük be ezt a dolgot?

K. A.: – A nemzeti és etnikai kisebbségek oktatása szerves része a magyar közoktatásnak. A NAT-ból szeretnék három mondatot idézni, ami megmutatja, hogy valóban általános szinten, de pontosan fogalmaz a feladatokkal kapcsolatban. „Mindaz, ami a magyar nyelvű oktatásra vonatkozik, a hazai etnikai és nemzeti kisebbségek anyanyelvére is érvényes. Az anyanyelvi oktatás a nemzetiségi kultúra megőrzésének, ápolásának legfontosabb feltétele. A hazánkban élő nemzetiségi és etnikai kisebbségek oktatása a Magyarországi közoktatási rendszer szerves részét képező külön kerettantervek szerint folyik.” Itt van az a mondat, amit kifogásoltak. Miért írtuk azt, hogy az etnikai kisebbségek oktatását jóindulattal kell kezelni? Azért, mert a NAT alapelveinek az elsődleges szempontja a szemléletformálás. Szeretnénk a magyar pedagógustársadalmat, a szülőket, gyerekeket befolyásolni, hogy valóban jóindulattal közeledjenek hozzájuk. Mi ezt nem csupán jogi kérdésnek tekintettük. De ha Önöket ez sérti, az Önök kérésére ezt a három szót kivettük. Így fogalmaztuk át a mondatot: „A halmozottan hátrányos helyzetű etnikai kisebbségekhez tartozók számára az esélyegyenlőség megvalósításához sajátos tantervet és tankönyveket kell készíttetni, megfelelő pedagógusképzést kell kialakítani.”

Sz. S.: – Szeretném, ha ezt elfogadnánk.

D. Á.: – Az általános megfogalmazásban nincs is baj. A konkrétumokkal és a mindennapi élettel, avagy az oktatás gyakorlatával vannak itt a tragikus problémák.

Sz. S.: – Tessék néhány olyan alapvető gyakorlati kérdést felsorolni, aminek a megoldása halaszthatatlan.

D. Á.: – Számtalan cigány szervezet és cigányügyekben járatos szakember megfogalmazta, hogy Magyarországon kisebbségek is vannak. Ezt az általános iskolai oktatás minden szintjén tudatosítani kellene. Nem pusztán a kisebbségekkel, hanem minden egyes tanulóval, hogy itt kisebbségek vannak és ezt az oktatásba be kell iktatni.

Sz. S.: – Tehát a többségnek tudnia kell a kisebbségek kultúrájáról, mert az valamilyen módon az ő kultúrájának is része.

D. Á.: – A kultúrájáról és a mi közös történelmünkről is. Meggyőződése, hogy ha a magyar gyerekek azzal a tudattal nőnének fel, hogy itt a cigányok hatszáz éve jóban rosszban együtt éltek, akkor másképpen szemlélnék cigány osztálytársaikat.

K. A.: – 2600 településen vannak az iskolákban cigány gyerekek, tehát a magyarországi 3075 településnek a döntő többségében. A probléma ott van, hogy hazánkban 13 nemzeti vagy etnikai kisebbség él. Többségük kis létszámban, szétszórtan. Ezt a problémát komolyabban kell venni. Nagy lemaradásunk van: néhány cigány nyelvű könyv illetve dokumentum jelent meg. Ez pedig kevés. A pedagógusképzésben kéne sokat előrelépni, s valóban, egymás után jelentkeznek a különböző pedagógusképző intézmények. Szeretnénk a cigányok oktatására jobban felkészült pedagógusokat képezni. De ennek az eredménye csak sok év után jelentkezik. Fontos, hogy az Országos Közoktatási Intézetben, az Országos Közoktatási Szolgáltató Irodában, a tankerületi oktatásügyi központokban vannak cigányreferensek. De mindez önmagában kevés, ezek csak az útnak az első lépései.

D. Á.: – A kormányzat mennyi pénzt szán erre? Mikor lesz belőle konkrét eredmény, tanítható oktatási program?

K. A.: – A szándékot kifejezi az is, hogy 40% plusz támogatást kapnak a normatív támogatásban. 41 ezer forintot kap egy általános iskolás után a fenntartó. Ezt megkapják az etnikumok után is. A nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó gyerekenként 16 500 Ft-ot. Ez önmagában nem fedezi a költségeket, de a szándékot kifejezi. A probléma ott van, ha nem arra költik, amire adjuk. A feladatunk az, hogy kizárólag azok az iskolák kaphassák meg a támogatást, amelyek a nemzeti vagy etnikai kisebbségek gyermekeinek külön programot csinálnak

F. R. K.: – Az Oktatáskutató Intézetben csináltunk egy körkérdeést. Az önkormányzatokhoz intéztünk levelet a kiegészítő állami támogatás felhasználásáról. Nagy zűrzavar van ez ügyben, tudniillik, sehol semmilyen fórum nincsen. Mi vagyunk az egyetlen, akiknek van valamilyen becslése arról, hogy mennyien kapják a nemzetiségek után és hány cigánygyerek után.

Sz. S.: – Ezt lehet tudni?

F. R. K.: – Becslések vannak. Azokról tudunk valamit, akik válaszoltak nekünk, ezért nem is merek számokat mondani. Nem tartják számon a gyerekeket, mintha egy szégyenfolt volna, hogy ha valaki nem igazi magyar származású.

F. M.: – Három éve kapják az iskolák, helyesebben az önkormányzatok ezt a pénzt – miközben az ellenőrzési rendszer nincs kidolgozva. Az önkormányzatok megkapják, és utána arra költik a pénzt, amire akarják. És nem abba az intézménybe jut, ami a költségvetési törvényben meghatározott.

D. Á.: – Vajon igénybe veszik-e a fejkvótát? Nem! Még hozzá azért nem, mert az ő véleményük szerint ahhoz cigány iskolának vagy cigány osztálynak kellene működnie. Valóban előfeltétele ez a fejkvótának?

K. A.: – Nem. Egy programtervet kell készíteni, mire kívánják fordítani a kiegészítő fejkvótát. Ebben lehet akár felzárkoztató-foglalkozás, lehet különfoglalkozás, nyelvi gyakorlat, lényeg a valamilyen többlet biztosítása. Nem kell feltétlenül külön cigány osztályt csinálni! Szűrőpróba szerűen több helyen ellenőriztük, megfelelően használják-e föl a többlettámogatást. Rendszeresebbé, általánosabbá kellene tenni az ilyen ellenőrzéseket.

Sz. S.: – Mikor készül egy olyan koncepció, amely a NAT-ba is beépíthető?

F. M.: – Kalocsán elindul egy posztgraduális pedagógusképzés, amelyen olyan szakemberek vesznek részt, akik garancia arra, hogy a NAT-ban immár módosított változatban megfelelő módon elő lehet készíteni ezt az anyagot.

Kommunikatív szerb anyanyelvi képzés

A szerb anyanyelvi oktatásban egyre sürgetőbb az igény, hogy a tanulók anyanyelvért az általános iskolában megfelelő fokra kell fejleszteni.

A mi tennivalónk az lehet, hogy az anyanyelv fejlesztésének munkájába több tervszerűséget vigyünk. Tervszerűséget az jelentene, ha a fejlesztés fokozatait, a nyelvtanhoz